

SVOBODNA SLOVENIJA

AÑO (LETO) XXIV. (18)

No. (Štev.) 23

ESLOVENIA LIBRE

BUENOS AIRES

10. junija 1965

Kdo se je zmotil?

Tiste, ki se tuintam trudijo, da bi umazali in oklevetali medvojni slovenski odpor zoper komunizem, kaj rad podpira v Trstu izhajajoči tednik Novi list, ki se trudi, da bi opravičil delovanje in zverinske pokolje komunistične Osvobodilne fronte in partizanov; ta list proglašja za najodličnejšega slovenskega predstavnika Edvarda Kocbeka; tistega Kocbeka, ki je bil med vojno v izvršnem odboru OF in je osebno odgovoren za pokolje slovenskih mož in žena, za umore slovenskih duhovnikov in za strahoten zločin, ki je bil izvršen nad 12.000 neoboroženimi člani slovenske narodne vojske; dalje trdi, da so se domobranci, vaški stražarji, četniki in drugi protikomunistični borci borili za lažne ideale, dočim naj bi se komunisti borili za prave ideale (Rop, požig, umor!) itd.

Ta list je priobčil dne 8. aprila značilen članek pod naslovom „Zakaj še zagovarjajo zmoto?“ Glavni urednik lista D. L. kot pisec članka trdi, da se je slovensko politično in cerkveno vodstvo zmotilo pri svojem medvojnem delovanju, ker ni hotelo sodelovati s komunisti in se podrediti njihovu vodstvu in da bi moralo sedaj to zmoto priznati in obžalovati.

Kar zbode človeka v tem članku posebno v oči, je to, da D. L. pozna samo dva totalitarna režima in sicer nacizem in fašizem in da smatra samo ta dva režima za kruta in nečloveška in vredna vse obsodbe.

Nobenega dvoma ni in verjetno tudi ni nobenega poštenega človeka na svetu, ki ne bi najostreje obsojal nacifističnih zločinov, toda skrajna hinavščina je popolnoma zamolčati prav tako krut in nečloveški komunistični režim. Ali D. L. nič ne ve za milijone pobitih kmetov v začetku boljševiške revolucije, za Stalinove zločine, ki se jih sramujejo celo komunisti sami, za Katyn, za zloglasna taborišča po vsej Rusiji in zlasti še v Sibiriji, za strahotne zločine rdeče armade po vsej Evropi in celo v Jugoslaviji? Ali ne ve D. L. ničesar o komunističnih zločinih in zlasti o pobijanju verskih in političnih nasprotnikov, ko še ni bilo nobene „bele garde“, o pokolju borcev, ki so bili vrnjeni iz Vetrinja, kar je gotovo največji zločin v vsej slovenski zgodovini, o metanju političnih nasprotnikov v kraške jame, itd.

Pisec skuša v svojem članku dopovedati bralcem, da so se demokratični Slovenci, zlasti pa njihovo vodstvo, zmotili, ko so odklonili sodelovanje s komunisti in šli celo v boj proti njim. Ta si upa trditi danes, ko je ves zapadni svet po strašnih razočaranjih prišel do spoznanja, da se je strahotno zmotil, ker je sodeloval s komunisti in jim pomagal do zmage. Posledice te zmote so Berlin, Koreja s 25.000 padlimi Amerikanci, Kuba, Indonezija, Dominikanska republika, Vietnam — zopet z velikanskimi življenjskimi in materialnimi ameriškimi žrtvami, itd. Dejansko je zapadni demokratični svet zaradi svoje usodne zmote že več let v vojnem stanju s komunističnim svetom.

Mi, majhen slovenski narod, smo že ob začetku druge svetovne vojne — in tudi že prej ob španski državljanski vojni — dobro poznali komunizem in vedeli, kaj hoče, in smo se mu zato tudi uprli. Uprli smo se mu že tedaj, ko je bil še ves svet udarjen s slepoto, za kar plačuje danes težke račune in bo v prihodnosti plačeval še težje.

Kdo se je torej zmotil? Mi Slovenci prav gotovo ne. Pač pa so se zmotili tisti, ki se komunizmu niso pravočasno uprli, ampak so mu celo pomagali do zmage, kar danes bridko obžalujejo. Treba je prebrati samo Churchillove spomine in Lippmannove članke, da vidimo, kako Angleži in Amerikanci danes presojuje svoje medvojno zavezništvo s komunisti.

Ne, mi demokratični Slovenci se nismo zmotili. Zmotili se pa nismo zato, ker smo vse totalitaristične sisteme dobro poznali. Ne samo izobraženci,

NAŠ NARODNI VERNIIH DUŠ DAN

MOGOČNE SPOMINSKE SLAVNOSTI ZA SLOVENSKE ŽRTVE
V BUENOS AIRESU OB 20-LETNICI

Venec pred spomenikom ob svečano pretresljivem zvoku trobente

Za sprejemom, ki ga je osrednje slovensko društvo demokratičnih slovenskih emigrantov v Argentini Zedinjena Slovenija pripravili dne 28. maja predstavnikom argentinskega ter inozemskega tiska v velikem buenosaireskem hotelu City Hotel, na katerem so jih predstavniki slovenskega političnega, verskega, kulturnega in gospodarskega življenja seznanili s tragično usodo slo-

venskega naroda pod komunistično diktaturo v domovini, so se spominske slavnosti nadaljevale v nedeljo, dne 6. junija. Za ta dan sta bili v Buenos Airesu na sporedu dve prireditvi. Polaganje venca na spomenik Osvoboditelju Argentine, Peruja in Čila generalu San Martinu ter slovesna končnica maša za slovenske žrtve v buenosaireski katedrali na Majskem trgu.

Polaganje venca

Polaganje venca je bilo napovedano za tretjo uro popoldne. Toda že mnogo pred to uro so začeli prihajati slovenski rojaki na Trg San Martin, ki je na zelenem griču z mogočnimi drevesi nad pristaniškim delom Buenos Airesa. Od vseh strani so prihajali. Kljub vremenu, ki je napovedovalo dež, in navzlic veliki propagandi, ki so jih elementi, ki odobravajo sedanjo komunistično diktaturo v domovini, širili po slovenskih naseljih in področju Vel. Bs. As. Bili so: člana NO gg. Miloš Stare in Rudolf Smersu, slovenska duhovščina z g. direktorjem msgr. Antonom Oreharjem, zastopniki domov in drugih društev ter ustanov: San Martin Leopold Novak, Stanko Marinček in Franc Zorko, Naš dom v San Justu Tone Oblak, Jože Miklič in Pavle Malovrh, Slomškov dom v Ramos Mejia Marijan Šif-

tudi preprosti delavski in kmečki fant sta poznala zmotne in nečloveške osnove nacizma, fašizma in komunizma. Če tisti, ki se zgražajo nad bratomornim klanjem na slovenski zemlji ljubijo resnico in imajo kaj poguma, potem naj odgovore na vprašanja: Kdo je v Sloveniji začel pobijati? Koliko ljudi so komunisti postrelili in pobili, predno so se demokratični Slovenci uprli temu klanju? Prva Vaška straža na Št. Joštu je bila ustanovljena, ko je bila Slovenija že posejana s številnimi znanimi in neznanimi grobovi komunističnih žrtev. Tako je torej bilo s tem bratomornim klanjem. Danes komunistični veljaki in propagandisti lahko pišejo, kar hočejo, toda te resnice, da so komunisti začeli s tem klanjem, ne bodo zbrisali s sveta. Danes je doma lahko pisati o „odporniškem“ gibanju — tudi D. L. ponavlja to krilatico —, toda svetu je že dobro znano, da je to

„odporniško“ gibanje obstajalo v pobijanju domačih političnih nasprotnikov. D. L. pravi dalje v svojem članku, da ga je napisal zato, da „prispeva k poglobitvi politične demokracije“. Ali ni naravnost smešno in nesmiselno govoriti o demokraciji pri komunistih, ki poznajo samo enostrankarski politični režim, kjer ni ne politične, ne verske, ne kulturne svobode in kjer se vse razvija po diktatu komunistične stranke?!

Novemu listu, in vsem ki tako mislijo, na bombastično vprašanje „Zakaj še zagovarjajo zmoto?“ odgovarjamo: ne zagovarjamo nobene zmote; zagovarjamo svoje pravilno stališče, ki smo ga pred in med vojno zavzeli in ga skupaj z vsem kulturnim in krščanskim svetom zavzemamo še danes. Zmota zagovarja „Novi list“ in vsi njegovi somišljeniki. Bog daj, da bi to čimprej spoznali in da bi začeli zagovarjati resnico.

Rudolf Smersu

otroci v slovenskih narodnih nošah. Skviti in skavtine s svojo lepo zastavo s črnim trakom so se prav tako postavile v strumni vrsti na čelu s svojim starešinom Marijanom Trtnikom.

Pogled na pestro sliko, ki so jo ustvarjale slovenske narodne noše, je bil prelep. Zato so fotoreporterji velikih buenosaireskih listov ter televizijskih postaj kar naprej filmali ter jemali posnetke.

Ob napovedani uri so skviti dvignili venec z argentinskim in slovenskim trakom. Na argentinskem je bil napis „Al Heroe de la Libertad“, na slovenskem pa „Los Eslovenos Libres“ (v prevodu: Junaku svobode — svobodni Slovenci). Za njimi je stopalo zastopstvo slovenske izseljenske skupnosti v Argentini: v sredini ga. Marija Bajželj, žena, ki so ji komunisti ubili moža in štiri sinove, ob njej predsednik društva Zedinjena Slovenija g. Božidar Fink ter tajnik Narodnega odbora za Slovenijo g. Miloš Stare, podpredsednika in tajnik Zedinjene Slovenije gg. Aleksander Majhen, Robert Petriček ter Vilko Cuderman. Pred spomenikom so se ustavili in nanj položili venec.

V tem trenutku je v tišino na trgu udaril slavnostno pretresljiv poziv k miru trobentača iz prve argentinske letalske brigade v Palomarju E. Raula Torreza s takim občutjem in zanosom, da je odmeval po vsem prostranem trgu ter je ustvaril veličastno slavnostno razpoloženje.

S tem je bila slavnost polaganja venca na spomenik osvoboditelju San

Martinu svobodnih Slovencev ob spominu na slovenske žrtve ob 20-letnici slovenske narodne tragedije zaključena.

Fotoreporterji velikih buenosaireskih dnevnikov in televizijskih postaj so tedaj prosili slovenske narodne noše, da so se postavile prav pod spomenik, da so nato znova večkrat posneli to sliko. Več teh slik so buenosaireski listi objavili že v ponedeljkovih izdajah. Tako največji buenosaireski dnevnik La Prensa, drugi jutranjik Clarin je pa objavil kar dve sliki s Trga San Martin.

Po polaganju venca na San Martinov spomenik je bil v načrtu sprevid slovenskih ljudi v molku po buenosaireskih ulicah v katedralo. Ker so pa bile zaradi znanih dominikanskih dogodkov prav v središču mesta pred tedni velike demonstracije, ki so jih uprizarjali zlasti komunisti, so oblasti iz varnostnih razlogov vsa javna zborovanja in vse sprevide v središču mesta prepovedale. Zato tudi ni bilo mogoče delati izjeme za slovenske emigrante.

Toda kljub temu, čeprav organiziranega sprevida ni bilo, je bil vseeno mogočen slovenski sprevid iz San Martinovega trga proti katedrali na Majškem trgu. Glavna buenosaireska ulica Florida, ki je za Buenos Aires to, kar Wallstreet za New York, je nudila izredno sliko. Po njej se je valila dolga, dolga reka skoro samih slovenskih ljudi, ki so v miru stopali naprej proti Majškemu trgu in se zgrinjali v buenosairesko katedralo. Povsod po tej ulici, kakor tudi na vzporednih ulicah, zlasti pa na Majškem trgu, so bili nalepljeni veliki spominski lepaki g. Jureta Vombergarja z napisom „Los Eslovenos Libres a los 20 años de exilio agradoceen a la noble Nación Argentina su comprensión y hospitalidad“ (Svobodni Slovenci se ob 20-letnici zdomstva zahvaljujejo plemenitemu argentinskemu narodu za njegovo razumevanje in gostoljubje“).

Te so člani SFZ nalepili prejšnjo noč po vseh važnejših mestnih ulicah in trgih ter po vseh okoliških predmestjih, kjer žive Slovenci.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Pogled na oltar v katedrali med končano mašo škofa msgr. Segure in desetih slovenskih duhovnikov

ŽENA IN NJEN SVET

Anica Kraljeva

Za srčni mir

Otroci so se podili po cordobskih gričih, skakali čez potoke, odkrivali tol-mune in šumeče slapove in se končno povzpeli na najvišji grič. Najstarejši, dvanaestletni deček, je gledal, gledal na vse strani, oči so se mu zablistale, ko je rekel staršem: „Tudi tukaj je lepo, ne samo v Sloveniji!“ Glas je bil napol proseč, vendar tudi očitajoč in skoro napadalen. Tudi mlajši so uprli radoveden pogled v starše.

Oče in mati sta se spogledala — takoj tudi znašla in potrdila, da je res razgled krasen. Prvič se je zgodilo, da sta zamolčala tisto, „kako so naše gore vse lepše, naše doline vse bolj zelene“.

Ko sta videla srečo in ponos v sino-vih očeh, sta se zavedla, da sta napačno ravnala. Slovenija je res lepa, morda res najlepša med evropskimi pokraji-nami, a za njega je bolj otipljiva lepota Argentine, ki ima prav tako svojo le-poto. Preveliko poudarjanje lepote in pa poudarjanje drugih vrednot, posebno še če teče vzporedno z omalovaževanjem lepote in vrednot zemlje, kjer živimo, prinaša nasproten rezultat, ki bi si ga starši želeli.

V hipu sta se znašla pred novim, težkim vprašanjem, na katerega nista doslej še pomislila.

Kako naj vedno posredujejo otroku, kar sama ljubita, in kako naj vzlju-bita to, kar je otroku drago?

Ni lahko! Le s pametjo si moremo pomagati do pravega ravnanja. Najprej najti ravnotežje v nas samih, to se pravi: ostati zvesti sebi, a dobiti pravi-len odnos do novega sveta, ki je svet naših otrok. Spoznati ga moramo in mu biti pravični sodniki. To, samo to, zahtevajo od nas otroci.

Ali res ne čutimo, da tudi naši otroci nosijo breme dvojnega življenja: doma in šole, ali na delu? Ne zapu-ščajmo jih same v tujem okolju!

Zanimajmo se za otrokove uspehe,

pomagajmo mu v težavah in veselimo se z njim, tudi če njegovega veselja včasih ne razumemo. Najvažnejše je, da se ne počuti samega. Z oporo staršev, bo živel svoje polno življenje z lahkim srcem: dom mu bo mala Slovenija z oknom široko odprtim v svet.

Ta zvon ima pa tudi še drugo plat! „Kar je bilo, je bilo. Zdaj smo tu, naj se otroci čimprej potujčijo, tako jim bo lažje živeti.“

Marsikdo že danes bridko objokuje tako ravnanje.

Videla sem že mater, ki si je obri-sala solzo kesanja, ko je videla poln oder slovenskih otrok, ki so z navdu-šenjem peli naše narodne pesmi. „Moja punca pa ne zna več slovensko,“ je po-kazala na lepo dekle poleg sebe, kateri ni domača pesem nič povedala. In če bi ona vedela, kaj jo čaka — iz vsak-danjega življenja poznamo, kako se končajo take zgodbe — bi še bolj go-kala. Ne bo minilo deset let, ko se ji bo hčerka odtujila. In ne bo zdravila!

Ko smo te dni praznovali dvajset-letnico odhoda iz domovine in v buenos-aireski katedrali prisostvovali slovesni maši, smo slišali govor škofa Ernesta Segura, ki je bil pomemben za vse.

Presenečen nad velikim številom mladine, je svoj govor končal z bese-dami, ki so zvenele kot očetovski nauk otrokom in morda ne samo otrokom...

„Ohranite svojo vero. Gojite svoj je-zik, svoje šege in navade. S tem boste ostali zvesti svojemu narodu, obenem pa boste obogatili svojo novo domo-vino z vrednotami, ki ustvarjajo veli-čino Argentine, ki je pa tudi že domo-vina vaših otrok. Za ta dragocen do-prinos vam bo Argentina hvaležna.“

Ko so naši očetje in matere poslu-šale te misli iz ust tujega dostojanst-venika, ali je bil v srcih vseh občutek opravljene dolžnosti?

Odrska balada „OBŠOJEN SEM BIL“

Čez 150 fantov in deklet bo 18. t. m. na odru kolegija La Salle, Río Bam-ba 650, v Buenos Airesu, z odrske ba-lado za solista in govorne zборе „OB-SOJEN SEM BIL“, izpovedalo svetu, da je vera v našo pravdo v nas živa.

Vodilna misel novega dela je pri-kazati silnice naše narodne tragedije pred dvajsetimi leti, pokazati svetu kri-vico, ki nam je bila storjena od med-narodnih sil in od domačih prodancev in katere posledice plačuje že dvajset let slovenski narod: tisti doma in mi zunaj. Delo pa hoče prikazati tudi vero v pravilnost naše poti in v to, da bo pravica nekoč nepristransko odtelala vsaki strani svoj del. S tem je obenem postavljen spomenik tistim, ki so dali življenje za to, da bi slovenski narod smel gojiti najgloblje vrednote.

Prvi igralec v baladi je Pričevavec, človek, ki je bil v revoluciji obsojen, pa se je iz groba rešil. Njegova naloga je, da zakriči svetu, kaj se je takrat dogajalo pri nas. Dolžan je to povedati zaradi mrtvih, ki so bili kot on brez sodbe ob-sojeni, pa se niso mogli rešiti iz jame. Njegova osebna tragika je tragika vsa-kega od nas, ker vsi smo bili potegnjeni v boj, čeprav ne vsi na enak način. Vsi smo še vedno vključeni v ta spopad, saj ni domotožje edina oblika davka, ki ga vsak dan plačujemo v tem soočenju sil.

Moški in ženski zbor sta vključena v dejanje ne le kot barvna kulisa, ampak kot igralec, istoveten s Pričevavcem: je narod v majhnem, narod, ki je prišel med kolesja časov in sil in se rešuje iz njih, pa reši le vero v absolutne vrednote, saj je v svetu stvari toliko izgubil. Konflikt ustvarja zbor volkov, prihaja-jočih v ovčjih oblačilih. Z njih nastopom pride do pravega dramatskega spopa-da. Kot soigralec nastopa tudi plesni zbor, ki pa ima v različnih podobah različno vlogo in torej različno kretenj-sko izpoved.

Besedilo odrske balade ni vse izvir-no. Avtorja, Nikolaj Jeločnik in Bran-ko Rozman, sta za zборе privzela žu-pančičeve tekste, ne le, ker vsebinsko povsem ustrežajo, ampak predvsem za-radi njih oblikovne plasti: vzdušje, bo-disi veselo, bodisi turobno, bodisi slo-vesno, je zaradi onomatopoeičnosti teh verzov možno ustvariti v vsej pristno-sti. Ostalo besedilo, ki je predvsem be-

sedilo Pričevavca, je izvirno. Pisano je v prostem verz.

Delo je pisano v slovenščini. Ker pa bo predstava namenjena tudi ali celo predvsem Argentincem, mora biti njim razumljiva. Zato bodo Pričevavčeve be-sede govorjene v španščini (v kvalitet-nem prevodu Frida Beznika), zborova izvajanja pa v slovenščini. Povsod, kjer v svetu Slovenci živijo, bodo mogli pripra-viti delo za tamkajšnje domačine s pre-vodom Pričevavčevega teksta.

Delo ima osem podob: Preludij in Requiem, Zemlja sonca in pesmi, Voj-na, Volkovi, Mrlič v luni, Odpor, Obso-jen sem bil, Vstajenje. Naslovi sami že tudi nakazujejo vsebino in potek de-ja-nja.

Spremenne kompozicije za dva klavir-ja Alojzija Geržiniča, so izvirna zami-sel za vsako podobo. Vsaka kompozicija je glasbena celota zase, vsaka naslika naslednje dogajanje na odru. Glasbeni motivi so različni: gregorijanski koral v Requiemu, ki se meša z zvonjenjem, in motivom ponarodele „Gozdič je že zelen“, težko vzdušje v Vojni, plesni ritem v Zemlji sonca in pesmi, balad-nost v Mrliču, domobranski motiv v Od-poru, votli toni v Obsojen sem bil, pa motiv Haydnove Zahvalne in koralni Aleluja v Vstajenju.

Plesni zbor izvaja docela določeno koreografijo: v 2. podobli slika dneve miru in sreče (celo pripleše na oder po ritmu govornega zbora Batjuška s po-sebno figuro), v 5. pa v vojni in revolu-ciji padle in pobite.

Govorni zbor in zbor volkov preha-jata v govorjenju skoro v petje: njuno govorjenje je določeno v dinamiki, vi-sini in ritmu. Morda bi kar lahko govor-ili o kompoziciji govora, ki je prav tako kot celotna režija Jeločnikovo de-lo. Režija je to pot epično-dramatična, da delo zaživi res kot balada.

Nekatere gibe plesnega zbora spre-mlja pastirska piščal z odgovarjajočimi melodijami.

Glavno vlogo Pričevavca bo igral Frido Beznik. Govorni zbor člani Slo-venske fantovske zveze in članice Slo-venske dekleške organizacije. Zbor vo-lkov gojenci Rožmanovega zavoda v Adroguju. Plesne bo izvajala Folklorna skupina iz San Justa. Spremenne kom-po-zicije za dva klavirja bosta odigrala

NAS NARODNI VERNIH DUŠ DAN

(Nadaljevanje s 1. strani)

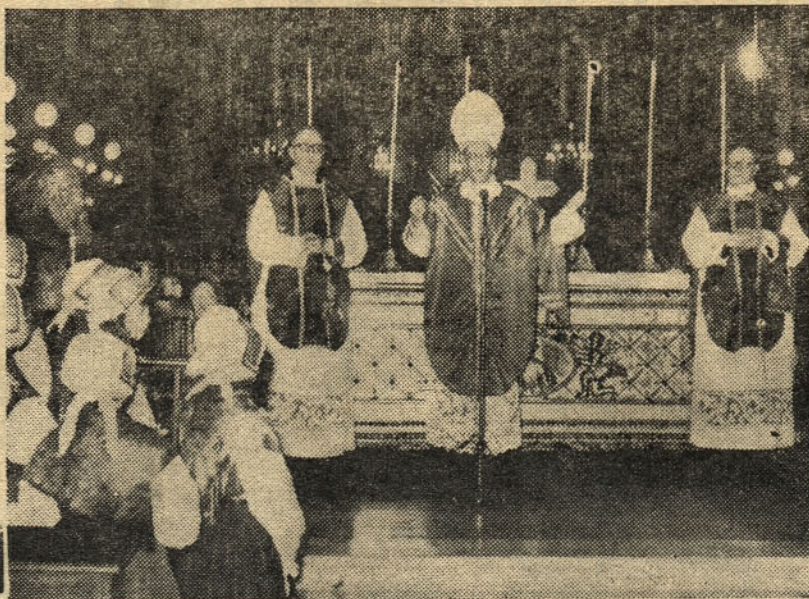
Koncelebrirana maša v katedrali

Buenosaireska katedrala na zgodo-vinskem Majskem trgu, v kateri počiva v grobnici pri stranskem oltarju tudi posmrtni ostanki Osvoboditelja San Martina, že dolgo ni nudila tako veličastne podobe kot v nedeljo, dne 6. junija t. l. popoldne ob štirih. Sloven-ski rojaki so prihiteli vanjo v tako ve-likem številu, kakor jih v tej veličastni cerkvi še nikdar ni bilo. Zbrali so se, da prav v tem veličastnem glavnem buenosaireskem svetišču s sveto mašo počaste spomin vseh slovenskih žrtev, slovenskih junakov, ki so darovali svo-ja življenja, samo, da bi narod mogel živeti v svobodi in da bi v njem mogel

globoki tišini. V govoru je med drugim izjavil:

„Slovenci se spominjate 20-letnice odkar ste morali zapustiti rodno grudo svoje domovine. V nesreči, ki vas je zadela, ko se je komunistična nevarnost razlila po vaši deželi, si je slovenski narod izbral svobodo. In Argentina je imela čast in slavo, da vam je gosto-ljubno ponudila svoje zavetje. Tista Argentina, ki je pred dobrimi sto leti proglasila, da so njena vrata odprta vsem ljudem dobre volje. In med temi ljudmi dobre volje ste bili tudi vi Slo-venci.“

Veliko stvari je, ki nas družijo.

Škof msgr. Ernesto Segura med govorom v katedrali. Ob straneh direktor msgr. Anton Orehar in duhovni svetnik Alojzij Košmerlj

še naprej razvijati ter gojiti slovenske narodne in verske tradicije.

V prostranem svetišču, ki je posve-čeno Sveti Trojici, so slovenski rojaki v pobožni zbranosti pričakovali prihoda msgr. Ernesta Segura, pomožnega ško-fa buenosaireskega nadškofa kardinala dr. Antona Caggiana, ki je zbolel in ni mogel imeti svete maše za slovenske žrtve, kakor je bil obljubil. Zato je po-slal msgr. Seguro. V katedralo je pri-šel v sprevodu, v katerem so bili naj-prej slovenski ministri, zatem pa bogoslovci in slovenski duhovniki. Med njimi je bil tudi kardinalov kaplan g. Jože Guštin.

Sveto mašo za slovenske žrtve je imel msgr. Ernest Segura, pomožni škof buenosaireskega nadškofa kardi-nala dr. Caggiana, z njim pa so soma-ševali naslednji slovenski duhovniki: msgr. Anton Orehar, duhovnik svetnik Alojzij Košmerlj, rektor slov. bogo-slovja v Adroguju dr. Franc Gnidov-ec, spiritual Rožmanovega zavoda v Adroguju dr. Filip Žakelj, vikar iz Slovenske vasi g. Janez Petek CM, du-hovnik vojaške bolnišnice v C. de Ma-yo dr. Mirko Gogola, župnik Gregor Mali, g. dr. Alojzij Stare, g. Jure Rode in g. Janez Grilec, duhovnik slovenske skupnosti v Venezueli, ki se trenutno mu-di na obisku v Argentini.

Koncelebrirana sveta maša je na vse napravila izredno lep vtis ter je samo še povečala slovesno vzdušje, ki je bilo v katedrali. Na molitve enaj-sterih mašnikov so slovenski verniki odgovarjali v mogočnem zboru.

Škof Segura govori Slovincem

Po evangeliju je imel msgr. Er-ne-sto Segura tudi izredno lepo pridigo. V njej je govoril Slovincem tako iz srca in v srce, da so ga vsi poslušali v

prof. Alojzij Geržinič in pianistka Irena Lesar. Na piščali bodo igrali gojenci glasbene šole Borisa Pavšerja iz San Martina. Na odru bodo razen tega na-stopili še nekateri gostje.

Zanimivost nastopa ne bo samo v množini nastopajočih, ampak tudi v tem, da je bil najstarejši od nastopa-jočih star štiri leta, ko smo morali v zdomstvo, da pa ima nad 80 odstotkov njih bližnje sorodniške zveze s pobitimi med revolucijo ali po njej in da vsi ho-čejo voditi naprej to iskanje svobode in pravice za naš narod.

Predstava bo razumljiva Slovincem, bodisi ker večinoma znajo toliko špan-sko, da bodo razumeli Pričevavca, bodi-si zaradi zborov, ki bodo v slovenskem jeziku igrali Pričevavčovo vlogo. Bo pa tudi razumljiva našim argentinskim prijateljem. Ker bo obenem predstava zares kvalitetna, je treba vse storiti, da veliko dvorano kolegija napolnimo do zadnjega kotička predvsem z domačini.

Zlasti nas povezuje katoliška vera, ki nas je zbrala tudi nocoj v tej katedrali. Tu zbranim Slovincem prinašam iskren-e in priske pozdrave buenosaireske-ga nadškofa kardinala dr. Caggiana. Zelo je želel biti danes osebno navzoč med vami, ker vas dobro pozna, dobro pozna vaše zgledno versko življenje. Hvaležen vam je za zgled, ki ga dajete povsod v novem okolju in za delo slo-venskih duhovnikov.

Ohranite svojo vero. Gojite in ohranite svoj jezik, svojo lepo pesem, svoje šege in navade. Tako boste ostali zve-sti svojemu narodu, obenem pa boste bogatili svojo novo domovino z vredno-tami, ki ustvarjajo veličino Argentine, ki je postala tudi že prava domovina vaših otrok. Za ta dragocen doprinos vam bo Argentina hvaležna.

Argentina se pa čuti tudi dolžnica do Slovencev. Kajti s tisočimi sloven-skimi emigranti so prišli v Argentino tudi številni slovenski duhovniki. To so tisti, ki jih Argentina najbolj potrebuje. Ti duhovniki delajo čast argen-tinski Cerkev, ker so svoje apostolsko delovanje nesebično zastavili povsod, kjer smo jih potrebovali. Po farah, bol-nišnicah in kolegijih.

Med drugo svetovno vojno ste se Slovenci junaško borili za svojo svo-bodo. Zanje ste žrtvovali veliko svojih sinov. Da bi ohranili to svobodo, ste bili prisiljeni izbrati si pot izgnanstva, ko je Jugoslavija padla v komunistično su-ženstvo. Slovenci ste zgled svobodne-

GORIŠKA IN PRIMORSKA

Ob zasedanju Deželnega sveta

V deželnem svetu za Furlanijo-Ju-ljsko krajino so odobrili proračuna za leto 1964 in 1965, prav tako tudi pro-gramatično izjavo deželnega odbora dr. Berzantija. Pri razpravi o proračunih (za prvega je slovenski predstavnik gla-soval, pri glasovanju za drugega pa je bil odsoten zaradi bolezni) je dr. Jože Škerk obrazložil razne slovenske načel-ne in tudi stvarne zahteve. Vložil je pel resolucij, ki jih je tudi temeljito ute-meljil. Sicer niso bile vse resolucije sprejete kot take, ampak le kot pripo-ročilo. Toda že dejstvo, da njegovih predlogov niso naravnost zavrnili, je go-tovo lep uspeh za predstavnika Sloven-ske skupnosti v deželnem svetu.

Tako je deželni svet sprejel kot pri-poročilo resolucijo, v kateri se zahteva, da naj dežela podpre finančno, z uslu-gami in drugimi možnimi sredstvi raz-voj in delo slovenskih kulturnih, re-kreativnih, dobrotelčnih in športnih or-ganizacij, in to predvsem zato, ker te organizacije ne dobivajo nobene držav-ne podpore.

Ostale resolucije je deželni svet pri razpravah za proračun sprejel brez

mu svetu skupaj s Poljsko, Madžarsko in drugimi zasužnjenimi deželami za železno zaveso ter narodi Jugoslavije, kako hitro pozablja zahodni in krščan-ski svet na svoje najzvestejše prijate-lje. Ste pa obenem tudi svarilo vsemu zapadu, da se tragedija, ki je prišla nad vas in nad vaš narod, vsak trenutek lahko ponovi v še hušji obliki tudi v Ameriki. Zgled za to sta nam Kuba in Dominikanska republika, če ne bomo z vso odločnostjo zaustavili uničujočega pohoda komunizma.“

Globeke in pomembne besede razu-mevanja, ljubezni, tolažbe, potrdila v pravilnosti izbrane poti in zadržanja do brezbožnega in protinarodnega komu-nizma, so slovenski rojaki sprejeli z globoko hvaležnostjo.

Direktor slovenskih dušnih pastirjev g. msgr. Anton Orehar je bil glasnik te zahvale slovenske izseljenske skup-nosti škofu msgr. Seguri kar izpred ol-tarja. Iskreno se mu je zahvalil za to-ple pozdrave in apostolski blagoslov vsem Slovincem buenosaireskega nad-škofa, kardinala Caggiana ter ga je na-prosil, naj bo pri njem tolmač izrazov vdanosti in zvestobe slov. vernikov.

Po koncelebrirani sv. maši je vseh deset slovenskih duhovnikov skupno s škofom msgr. Ernestom Seguro izmo-lili molitve za vse slovenske žrtve, pred tem je pa še pevski zbor Gallus odpel Reši me v Mavovi kompoziciji. Gallus je tudi pred koncelebrirano sv. mašo in med njo zapel več slovenskih cer-kvenih pesmi pod vodstvom dr. J. Sa-velija.

Sveta daritev za pokoj vseh sloven-skih žrtev, junakov, branilcev sloven-ske zemlje in njene svobode, slovenskih narodnih in verskih tradicij, je zaklju-čila mogočna zahvalna pesem Bogu za vse mučence slovenskega naroda. Pe-sem je bilo blizu 2000 slovenskih roja-kov. Po veličastni katedrali je odme-valo tako, kakor doslej še malokdaj.

Po nedeljski maši za slovenske žrtve škof msgr. Ernest Segura ni prav nič prikrival svojega presenečenja, ki ga je doživel ta dan v buenosaireski kate-drali. Slovenskim duhovnikom, ki so z njim somaševali, je dejal, da je mislil, da bo v glavnem videl v katedrali zbra-ne stare in starejše ljudi, ki so pred 20 leti morali pred komunističnimi nasilniki zapustiti svojo domovino. Toda, poleg teh, je prišel med izredno veliko število slovenske mladine in otrok, ki so bili že rojeni v Argentini. Teh je bil najbolj vesel in pogled na ta mladi slo-venski rod, ki odrasča daleč od do-movine svojih staršev in ki neguje narodne in verske tradicije svojih star-šev, mu je narekoval besede, ki jih je Slovincem govoril v svoji pridigi.

Tako so slovenski demokratični Slo-venci zaključili nedeljske spominke slavnosti za slovenske žrtve ob 20-let-nici slovenske narodne tragedije. Na-slednja spominška prireditev bo v pe-tek, 18. junija, v veliki dvorani kole-gija La Salle, v ulici Río Bamba 650 z govoroma predsednika društva Zedinje-na Slovenija g. Božidarja Finka in dr. Francisca Alberta Guida ter s prika-zom mogočne in veličastne odrske ba-lade Obsojen sem bil — Yo fui conde-nado v osmih podobah za solista, go-vorne zборе in plesni zbor. Pripravila sta jo Nikolaj Jeločnik in dr. Branko Rozman.

sprememb. Tako je dr. Škerk zahteval naj odbor posreduje pri paritetni komi-siji in vladi za izdajo izvršilnih določb k čl. 3. in vsem določbam deželnega statuta, ki se nanašajo na Slovence. Na-slednja resolucija se nanaša na uredi-tve zemljiške knjige, dalje resolucija za ustanovitev poskusne kmetijske po-staje za vrtnarstvo in cvetličarstvo ter središča za vzorno živinorejo na trža-škem področju; zadnja pa je bila resolu-cija za ureditev in uvedbo posebnih strokovnih tečajev za slovensko delav-sko in obrtniško mladino v materinem jeziku.

Načelne politične izjave o slovenskih vprašanjih so dali tudi krščanski de-mokrat Coloni, socialni demokrat Deve-tag in socialist Pittoni. Čeprav njihove izjave niso še revolucionaren prelom s preteklostjo, vendar pomenijo lep na-predek pri urejanju sožitja med večino in slovensko manjšino. Poleg omenjenih sta govorila o slovenskih vprašanjih tudi dva predstavnika Slovenca, izvolje-na na listi italijanske komunistične par-tije, toda zaradi ostrega opozicijskega stališča komunistične partije, nista do-segla nobenih uspehov.

Naprosili so me, da bi za to pri-liko, ko se spominjamo dogodkov izpred dvajsetih let, napisal kaj „zgodovinskega“, kar bi utegnilo razložiti našo tragedijo leta 1945.

Mesec maj nam je sedaj predvsem v spominu kot mesec, v katerem je bil storjen poizkus, obrniti našo medokupacijsko politiko čimdlje od slednjega znamenja „kolaboracije“ z nacisti v smer zahodnih zaveznikov; in mesec junij kot mesec najbolj tragične slovenske zgodovine, ko so komunisti pobijali iz noči v noč 12.000 vojakov slovenske narodne vojske. Danes se z neke strani ta dva dogodka vezeta celo kot vzrok in posledica: kot da je Narodni odbor zaradi 3. maja neposredni krivec narodne tragedije na Vetrinjskem polju. Ne dvomim pa, da bo zgodovina potrdila, da je bil 3. maj le zadnji napor

Nevera v Hitlerjevo zmago in iskanje separatnega miru

Zgodovina je sicer naprtila vsem Nemcem kot narodu krivdo za Hitlerja in njegov režim, toda — niso bili vsi Nemci, ki so verovali v zmago njegovega orožja. Celó — najvišji vojaški krogi so od prvega dne priprav na vojno gledali skeptično na uspeh, da, celo prepričani so bili, da bo vojna katastrofa za nemški narod. Te vojaške, aristokratske, toda evropske demokratične kroge — okrog von Hassla, bivšega nemškega poslanika v Beogradu, so nemške zmage spravljale v obup, kajti videli so v zmagovalcu „blaznega“, ki razkrajja evropsko civilizacijo in uničuje narod. Če beremo danes von Hasslov dnevnik, ki ga je pisal kot Ciano in Goebbels iz dneva v dan, vidimo, kako je vso to družbo vodila težnja po separatnem miru že takoj po udaru na Poljsko in potem ves čas, do izjave v Casablanci, pred katero so bili konsternirani. Hudo jim je bilo, da bo ta „nepremišljena prisega“ Hitlerju dala samo moči za nadaljevanje vojne, namesto da bi okrepila v narodu sile, ki bi odstranile režim in vzpostavile mir v Evropi na ravnini zahodno evropskega krščanskega humanizma.

Nasprotno pa Stalina ni vezala ta izjava ter je zato on naravnost ponujal Hitlerju separatni mir, kakor vemo zdaj iz spominov Ribbentropovega osebnega poslanika dr. Kleista, ki je pošiljal emisarje v Skandinavijo, kamor so preko poslanke Kollantajeve prihajali sovjetski emisarji, Claus, Aleksandrov in drugi na pogajanja. Vse leto 1943 je Stalin pritiskal na zahodne zaveznike, naj odpro drugo fronto, na drugi strani pa pripravljali s Hitlerjem separatni mir. Morda bolj samo kot pritisk na AA, ali pa iz resnične nuje razmer, ko odločitev pri Stalingradu še ni padla. In vse leto 1943 se je predvsem Roosevelt bal, da bo to premirje sklenjeno; zato je želel govoriti s Stalinom ter je on pripravil Teheran. Tam je iz strahu pred negotovostjo zavezniški pristal na vse Stalinove zahteve. Na pr. na to, da druga fronta ne bo šla čez Balkan, ampak čez Francijo; da se odvzame pomoč Mihajloviču in prenese na Tita itd. Strah pred „separatnim mirom Sovjetov in Nemcev“ je postal usoden za razvoj balkanske medvojne situacije, tam je bil odstopljen Balkan — sovjetski sferi. Od tedaj naprej je bila diplomatsko odločena naša usoda, pa naj bi tudi notranje očistili vso Slovenijo komunizma. Bili smo vezani na Jugoslavijo, ta na Balkan, in Balkan na sovjetski vpliv, ki ga je uveljavil Stalin z vso avtoriteto prav na tem sestanku Treh, kjer sta se dva bala, da se ne bo izpolnila „brezpogojna vdaja“.

O Italijani vemo, da nikdar niso bili iskreni zavezniki Hitlerja. Da je bil Ciano od vstopa v vojno naravnost protigermski, kakor tudi dvor, generaliteta in ves narod sploh. Le Mussolini se je vezal nanj zaradi plena po vojni. On je veroval v Hitlerjevo zmago in je vztrajal pri njem do — poraza. Italijani pa so se naravnost bali Hitlerjeve zmage in morda ni slučajno, da so Sovjeti pri Stalingradu predri prav — italijanski sektor, kakor pravi Hassel. Iz Hagena vemo, da so tudi v Jugoslaviji partizani iz vseh nemških obročev šli pri — italijanskim „vratih“ in začenjali znova. Laška politika ni šla v korak z nemško, zlasti odkar je vera v Hitlerjevo zmago odpovedala do te mere, da so kralj, generaliteta in celo Glavni fašistični svet začeli likvidirati vojno kot Hitlerjev zaveznik. Protigermska struja v njem je vrgla

Dr. Tine Debeljak

PO DVAJSETIH LETIH

odvrniti tragedijo od protikomunističnih Slovencev, ki jo je bilo treba pričakovati. In to bo z lahkoto ugotovila, če ne bo jemala slovenskih razmer samih zase, ampak v sklopu vse tedanje svetovne politike.

Ko pišem tole razmišljanje, ki nima značaja dokončnosti, se mi zdi, da sta pri končni usodi igrali važno vlogo dve dejstvi: 1. Vera ali nevera v Hitlerjevo zmago, in 2. „brezpogojna vdaja“, kakor sta jo zahtevala od sovražnikov Roosevelt in Churchill.

Mussolinija, ko se je najmanj nadejal. Politični instinkt, ki ga imajo Lahi, jim je svetoval, žrtvovati tudi fašizem, da se reši narod. Kljub „brezpogojni vdaji“ so Italijani slutili, kje bo zmaga in tvegali so proti svojemu „zavezniku“ nastopiti celo z — vojno. Gotovo je bila to „izdaja“, toda tudi „politika“, in zaničevani „badoglijevci“ so sicer izgubili vojno, toda rešili so mir na — pravi strani.

Po italijanski vdaji so začeli tudi Nemci iskati spet poti — proč od Hitlerja! Vse poletje 1944 je potekalo v tem smislu. Schacht sam je iskal poti v Ameriko... Himmlerjevi in Schulenburgovi odposlanci so se sestajali v Švici z Allan Dullesom in debatirali o pogojih separatnega miru. Posredovala sta princa Bernadotte in Hohenlohe, nosila vprašanja in odgovore, in odgovor je bil vedno isti: „Rešite se Hitlerja in nacistične vlade“. Ko so von Hassla vprašali, če ima garancije, da se bodo po spremembi režima zavezniki pogajali z njimi, je odgovoril: „Če bi to vedeli, bi lahko delal revolucijo slednji vajenec.“ In Churchill je nekoč dal odgovor: „Vržite režim, potem se bo že našla kakšna pot.“ Kot se je v Italiji našla. Na vsak način je bilo treba kaj tvegati. Vojaske krogi so iskali na vse načine sprejemljiv mir. Speidel je v zvezi z maršalom Rommelom posredoval iz Pariza premirje z Angleži, obljubljal jim, da bodo „v Berlinu zaprli Hitlerja in ga postavili pred sodišče“. General Wolf je šel v Vatikan, da preko papeža skuša omiliti „brezpogojno vdajo“.

Poslanik von Papen je iz Turčije pošiljal Earla, Rooseveltovega zaupnika, v USA, naj ga pregovori za separatni mir. Toda Roosevelt je — odpoklical Earla in mu zapovedal molk o tej stvari.

Že takoj januarja 1944 je pričakoval von Hassel dejanje vojaških krogov v smislu odstavitve Hitlerja. Toda šele 20. julija 1944 je prišlo do atentata v generalnem štabu na fronti v Rastenburgu, ko je grof Stauffenberg položil granato k stolu mize, za katero se je vsedel Hitler. Grof se je odstranil in ko je granata eksplodirala, je z avionom odletel v Berlin, da obvesti o uspehu zarotniško novo vladu, ki bo sklenila mir. Preuranjeno. Zarotniki so bili izdani in so končali na vešalih (tudi von Hassel, Goederer, ki naj bi prevzel vladu itd.), da, celo maršal Rommel se je moral v avtu zastrupiti po Hitlerjevem ukazu. Za izdajalce so bili tedaj proglašeni ti ljudje, katerim je pred letom, ob dvajsetletnici, sam predsednik demokratične Nemčije položil venec na grob in jih označil kot „nemške patriote, ki so delali iz ljubezni do domovine“.

Tudi satelitske države, ki so same hotele „novi red“, so kmalu videle Hitlerjevo propadanje ter svoj omanj položaj ter so začele iskati poti na drugi breg.

Malo se ve pri nas, da so kmalu po italijanski vdaji začeli misliti v Zagrebu na spremembo linije. Minister ustaške vlade dr. Lorković in Vokić, minister vojske, sta se povezala z obveščevalno službo v Švici s posredovanjem msgr. Juretića in drugih. AA so bili pripravljeni sprejeti njihovo sodelovanje, če izpolnijo pogoje: Pavelić in Maček naj bi dala skupen proglas na narod, v katerem naj bi izjavila prekinitve razmerja z Nemci. Proglas, ki je bil že sestavljen, ni omenjal besede

„država“ z ozirom na Jugoslavijo, priznalo od zaveznikov. Dr. Maček naj bi postal predsednik države, ki naj bi jo zavezniki priznali de facto; predsednik vlade, ki bi bila sestavljena iz zmernih ustašev in HSS, pa naj bi bil dr. Perić, hrvatski zunanji minister. S Pavelićem bi se postopalo „kulturno“, mogel bi mirno iti v kakšno britansko kolonijo. Nova vlada bi pomagala britanski vojski pri invaziji, za katero je napravil načrte med drugimi tudi kapetan Mažuranić. Ta pogajanja so se vršila z vednostjo Poglavnika. Od HSS je sodeloval inž. Košutić, ki je pozneje šel v gozd. Po njegovi izjavi partizanom naj bi bil predsednik vlade — kardinal Štepinac. Toda 1. septembra 1944 je Poglavinik na seji vlade poročal, da o vsem vedo — Nemci. Poglavinik je zanimal svojo udeležbo pri zaroti ter je v ta dokaz dal ustreliti oba ministra Lorkovića in Vokića.

Kot pravi hrvatski zgodovinar, bi se Maček mogel osloniti na hrvatsko vojsko, zavreti komunistično prodiranje in, kar je „najbolj važno, mogel bi kot nedvomno demokratični prvak doseči zaščito in pomoč od strani demokratičnih sil na zahodu v obliki okupacije hrvatskih krajev, da bi si s tem zagotovili poznejši svobodni politični razvoj, ki ga je ogrožala komunistična diktatura“.

Ta načrt z Angleži se ni ostvaril. Dejstvo pa je, da je hrvatska vlada sprejela na seji pod Poglavinikom koncem aprila 1945 poseben Memorandum, ki ga je poslala zavezniki silam in v katerem razlaga svoje postopanje med vojno, zlasti „odpor proti komunizmu“, ter poudarja, da „vidi edino rešitev v hitri pomoči zaveznikega po-

Če gledamo s tega mednarodnega stališča na položaj v Sloveniji, vidimo, da je bil drugačen od vseh teh. Mi nismo bili zavezniki ne nacistov ne fašistov, nismo bili satelitska država, bili smo okupirani v najhujši obliki. Hitler je dal nalog gauleiterjem, naj napravijo to deželo nemško, Mussolini „ni bil nenaklonjen misli, da Slovence izseli“ in njegov general je zapisal, da „se v Sloveniji premalo pobija“.

Slovinci smo imeli samo en cilj, da se biološko ohranimo. Toda od vsega početka smo „vedeli“, kdo bo zmagal. Natlačen je naročil ob zasedbi žirovskemu kmetu: „Da bo Hitler premagan, ni dvoma. Za ta čas pa stisnite zobe in čakajte.“ Stisnili smo zobe in čakali bi, na znotraj pripravljeni po raznih demokratsko sestavljenih legijah — toda bili smo napadeni po tretjem: po komunizmu od znotraj. Ta je iz razrednega načela ubijal in cel razred Slovencev, to je razred — nekomunistov, ki je bil večinski. Ni pobijal Nemcev in Lahov, pobijal je Slovence. Vsilil nam je samoobrambo za golo biološko življenje in s tem v zvezi nehoteno in nam odvratno „sodelovanje“ z okupatorji, kar je bilo naše edino orožje, dovoljeno po mednarodnih haških konvencijah, na kar smo strogo pazili. Nismo mogli iti za angleške koristi in krvavi ogenj prej, kot bi bila naša žrtev njim koristna in uspešna, še manj smo bili za fašiste in nacisti. Bili smo se — zase v času, ko malim narodom menda ni bilo več dovoljeno delati svoje politike.

OF je prinesla k nam revolucijo, komunistično, v najbolj tragičnem času: pod okupacijo. Ker je za OF stala Sovjetska zveza, ki je bila eden izmed zaveznikov v boju proti našim okupatorjem, pod katerim smo mi bojevali svoj boj za biološki in ideološki obstanek, je čas prinesel s seboj ironični preobrat: Mi, ki smo bili l. 1941 na strani zahodnih zaveznikov, ko so bili komunisti še na strani Nemcev, smo v tej samoobrambi prešli v položaj, ki je bil diametralno nasproten: leta 1945 so komunisti veljali za zaveznike zahodnih demokracij, dasi so pobijali njihove padle in se pripravljali na borbeni odpor proti njihovi invaziji, mi pa, ki smo to invazijo AA komaj čakali, reševali za ceno svojega življenja njihove padle, smo veljali v njihovih očeh za nasprotnike. Že

veljstva za Sredozemlje in zato postavljala pod njihovo zaščito svobodno hrvatsko ozemlje s prošnjo, da čimprej pošlje sem svojo vojsko, kateri se bo takoj pridružila hrvatska vojska“.

Toda ta vlada, ki je dala AA poziv, je bila še vedno tisti „satelitska“ vlada, ki je Ameriki celo napovedala — vojno! Gotovo bi imela več uspeha vlada Maček-Purić, še celo pa, če bi šla z imenom kardinala Štepinca naproti zahodnim demokracijam!

V Srbiji se je Nedićeva vlada „narodne rešitve“ zavedala tudi svojega srbstva in ga hotela reševati vsaj v mejah stare Srbije. Bavila se je celo z mislijo, kako priklicati kralja Petra na prestol majhne države. Narod pa je bil za Vel. Srbijo, ki jo je predstavljal minister gen. Mihajlović, prvi evropski upornik proti nacizmu, junak svojega časa, legendarni heroj prve resistance, toda dolgo časa pod vplivom Srbskega kluba „Jugosloven“, uničevalec Hrvatov, kot so bili oni pokončevalci Srbov, unifikator države, centralist itd., proti katerega politiki so bili tudi Slovenci, dasi so ga priznavali kot predstavnika države, ker so ga priznavali tudi AA. Toda pod perspektivami sprememb, ki so bile na vidiku, je postajalo vse tesnejše sodelovanje med Nedićem in Mihajlovićem, in celo Ljotićem... Mihajlović sam je opustil velikosrbski šovinizem in svoj centralizem in vzel za svetovaleca socialistu dr. Topalovića, ki mu je v vasi Ba dal — demokratski federativni program... Izrazit vojak je poiskal zavezništvo politikov... In celo Ljotića. Ko se je Ljotić umikal proti Italiji k zaveznikom, je v Ljubljani tik pred smrtjo naglasil parolo: proč od Nemcev!

Položaj v Sloveniji

kot „protikomunisti“ smo bili v očeh Zahoda „sopotniki nacistov“.

Ko se je domobranstvo začelo — po Teheranu 1943 — je bil Tito že ustoličen za zmagovalca, pa naj na terenu tudi propade, samo da bo ob koncu tu. Čim bolj je domobranstvo raslo v slovensko vojsko, močno in urejeno, in od Kočevja dalje vedno zmagovito, očičujočo Slovenijo komunizma, tembolj nas je rdeča propaganda pred svetom sramotila s „hlapi fašistov“, prav tako kot danes svobodne Kubance za „mercenarije yankijev“, čeprav se bore za svojo svobodo. Žal smo tudi sami dali marksističen povod za tako obrekovanje. Toda nasprotno temu je pa vse od začetka domobranstva šlo vzporedno in v njem samem tudi gibanje, ki je to prelopo vojaško organizacijo usmerjalo tja, kamor je tik pred vojno pokazal smer dr. Korošec, govoreč akademikom: „Pazite, da bomo ob koncu tam, kjer bo zmaga — in bodo na nasprotni strani Nemci in Lahi poraženi“. In ta tok domobranstva, ki je res bil živ od vsega početka, je bil povezan z demokratičnimi politiki, z od volilev izvoljenimi poslanci, ki so koncem leta 1944 s skrbjo ugotovili, kam gremo, in da je skrajni čas, da spet pridemo do izhodne točke: da bomo stali tudi v domobranstvu tam, kjer smo bili leta 1941: na strani zahodnih zaveznikov, kjer bo nedvomno zmaga.

In tako je bil oktobra leta 1944 ustanovljen Narodni odbor za Slovenijo, v katerem so bile zastopane vse predvojne politične demokratske stranke. Zato je imel pravico do oblasti in ni bil noben uzurpator. Ta naj bi z demokratsko obliko stopil pred zahodne zaveznike, kar bi dajalo večjo garancijo za uspeh, bodisi da je poklical zahodne zaveznike v Slovenijo, bodisi da bi se jim dal na razpolago za njeno osvajanje od komunizma od zunaj... Tako je bil Narodni odbor sicer morda — v primeri z drugimi — malo zakasneli poizkus, vendar ne prepozen, zlasti z ozirom na položaj, ki se je začel takoj po novem letu 1945.

Kot vemo, je bil tedaj že viden razdor med zavezniki samimi, kar pa se tiče Jugoslavije, pa še posebej. Kralj Peter je januarja odstranil Šubašića in začel boj za svoje namestnike... Zdele se je, da je minul čas, ko je kralj Peter sam pehal svojo „kraljevo voj-

sko v domovini“ v naročje Tita. Minul čas, v katerem je govoril dr. Kuhar svoje zaskrbljene govore, ki so nam bili nerazumljivi, kakor so nam bili nerazumljivi tudi — govori doma... Zdaj se je kralj odločno uprl Titu in s tem Churchill in njegovi jugoslovanski politiki. In prav v času tega kraljevega odpora so legije v domobranstvu tajno prisegle kralju „prelomile“ prisego Hitlerju, izsiljeno od njih pred meseci... ter s tem prešle na — drugi breg... sicer samo še na kraljev... Toda Churchill je postavil kralju ultimatum in ta je klonil in postavil Šubašića nazaj ter s tem Tita..., o katerem je bil Churchill prepričan, da je njegov človek, in da mu bo ta dal v državi 50% vpliva, ki bi ga izvajali poslanci bivšega parlamenta... Slovenska vojska je stala pred problemom: ali zmagati — in to ne samo v Sloveniji, ampak v vsej Jugoslaviji, ki se je v svetu jemala kot celota, ali — premagana, kljub zmagam doma, postati deležna malo prej izdane Titove „amnestije“: če stopi na njegovo stran — življenje, če ne — smrt. Na noben način pa ne sme ostati v sklopu nemške SS!, ko se bliskoma bliža nemški poraz.

*

V Nemčiji je položaj postajal obupen, zlasti še, ko se je Hitler odločil, da ne gre v svojo „trdnjavo“ v Obersalzburžu „Wolfschanze“, kjer se je mislil braniti do zadnjega s svojimi „Wehrwolfi“, nacističnimi „partizani“, ampak se je zaprl v bunker pod vladno palačo in sklenil, da ne gre živ od tam. Zato se je začel boj za njegovo nasledstvo še za njegovega življenja. Najprej je Goering, ki je bil določen za namestnika, prošil za odobritev, da stopi v stik z zmagujočimi zavezniki, nakar ga je Hitler izločil od nasledstva in iz stranke. Za njim se je čutil naslednika Himmler ter je 23. aprila preko grofa Bernardotteja ponudil zahodnim zaveznikom mir s pogojem, da ne velja za vzhodno fronto, kjer bi se hotel skupno z Angleži in Amerikanci boriti proti komunistom.

Veroval je, da bo sprejeto njegovo ponujeno sodelovanje, kar danes zgodovinar zadnjih Hitlerjevih dni Trevor Roper ocenjuje kot „smešno, kako je mogel misliti, da bo obstala nacistična ali polnacistična vlada“. Tudi njega je Hitler odstavil od nasledstva in ga izključil iz stranke, na kar je imenoval za svojega naslednika admirala Doenitz. Že 30. aprila se je Hitler ustrelil s svojo ženo Evo Braun, s katero se je dan prej poročil, in se dal vikinško sežgati. 1. maja je nastopil Doenitz, ki ni sprejel v vladu od Hitlerja v testamentu določenih nacistov. Z njimi se namreč ni hotel predstaviti zahodnim zaveznikom, s katerimi je 7. maja v Reimsu sklenil brezpogojni mir. Toda na zahtevo sovjetoj ga je moral ponoviti pred Žukovom še 8. maja 1945 v Berlinu. Tako se je tega dne s popolnim porazom Nemčije zaključila druga svetovna vojna (v Jugoslaviji so prenehala nasprotja šele 11. maja).

Med tem časom so se v Ljubljani — 28. aprila — začela pogajanja med Narodnim odborom in gen. Rupnikom po posredništvu škofa Rožmana, kako ločiti domobranstvo tudi od navidezne kolaboracije s Hitlerjem. Niso bili politiki proti generalu Rupniku, dasi bi ne mogel trditi, da ni bil gen. Rupnik proti politikom, kar je večkrat jasno povedal; priznali so mu njegovo delo za odlično vojsko, le dvomili so, če bi bilo za narod umestno, v takih razmerah kot smo, stopiti pred zmagovalce z njegovim imenom na čelu, ki ni nečastno za Slovence, ima pa svoj zvok pri zahodnih zaveznikih..., ki so — demokratski, ter bi od naroda izvoljeni poslanci mogli od njih dobiti več koristi za narod, ki mu preti velika nevarnost. Nič drugega torej, kot to, kar je storil gen. Mihajlović, ko je za svetovaleca privzel politika..., kar Hrvat, ki so dosegli pri Poglaviniku, da je pripravljen odstopiti oblast dr. Mačku ali celo Štepinu..., nič drugega, kar je mislil Doenitz, ko je odstranil iz vlade prej glasna imena... za „captatio benevolentiae“ zmagovalca...

Pogajanja so se zavlekala prav v času, ko bi bilo treba delati hitro in revolucionarno — Narodni odbor je pripravil napad na nemški štab in mrzlično iskal zveze z zamejstvom —, ter so se pretrgale ob opoju vojaških zmag, ki niso dale videti politične nevarnosti: čete, ki so bile določene za

(Nadaljevanje na 4. strani)

Gemini IV

Ameriška kozmonavta James McDivitt in Edward White sta štiri in pol dni obkroževala svetovni tisk in pozornost civiliziranega človeštva.

V četrtek, 2. junija, sta odbrzela z raketo v kabini Gemini IV s kozmodroma Cape Kennedy (bivši Cape Canaveral) v vesolje in se po 62 krogih okoli Zemlje vrnila v ponedeljek, 7. junija ob 13.14 uri na tla.

To je bil doslej največji in najdržnejši ameriški poseg v vesolje. McDivitt je vodil kabino, medtem ko je bila ena najzanimivejših Whitovih nalog izstopiti iz kabine v vesoljski prostor. To je storil med poletom v tretjem krogu ter se je zadržal v vesoljskem prostoru 23 minut. Prvega sovjetskega kozmonavta, ki je „hodel“ po vesoljskem prostoru, je tako prekosil za 13 minut. Naslednji krogi za splošno javnost niso bili več tako zanimivi, razen poročila, da sta kozmonavta videla in fotografirala dva druga satelita. Poskus, da bi McDivitt približal kabino na dober meter razdalje k drugemu delu rakete, ki je ostal v krožnem poletu, se ni posrečil, ker je pri tem porabil preveč goriva. Kozmonavta sta med poleti veliko fotografirala, filmala, opazovala, merila. Različni instrumenti so neprestano zaznavali njun krvni pritisk, bitje srca, količino kalcija v kosteh, prebavo itd. White se je premikal, ko je lebdel izven kabine v vesoljskem prostoru, s posebno pištolo (Zip), s katero je prožil skozi tri, v različne smeri obrnjene izpuhe, kisik. Na krovu sta kozmonavta imela dovolj hrane v obliki čokoladnih ploščic in vode še za 30 ur več poleta, kakor je bilo v načrtu. Počutila sta se odlično in sta tudi v najboljšem razpoloženju pristala s kabi-

no v Atlantiku, 70 km od določene točke. Tam so ju s helikopterji dvignili na letalonosilko Wasp (osa) ter ju takoj podvrgli zdravniškemu pregledu.

Okoli zemlje sta brzela v višinah do 291 km s hitrostjo 28.500 km na uro. Ves čas poleta sta bila v nepretrgani radijski zvezi s kontrolnimi postajami okoli zemeljske oble. Glavna kontrolna postaja je bila v Houstonu v ameriški državi Texas. Kozmonavta sta se iz vesolja razgovarjala tudi s svojima so-programa.

Odlet v vesolje in ves polet ter pristank so Amerikanci do podrobnosti objavljali vsemu svetu po tisku, televiziji in radiju.

Komentarji svetovnega tiska so ugotavljali, da so Amerikanci sovjetu sedaj skoraj dohiteli v tekmi v vesolju. Vsekakor je preteklo komaj dobra dva meseca, odkar so sovjeti izvedli podobnega poskusa s kabino Vzhod II, tako da se je razlika v času med podobnimi vesoljskimi podvigi obeh velesil občutno zmanjšala. V poskusih in uspehih z avtomatskimi sateliti pa Amerikanci prednjačijo sovjetom.

Prva prihodnja ameriška vesoljska zanimivost bo fotografiranje Marsa iz oddaljenosti 8.000 km, ki ga bo 14. julija izvršila raketa, katere že šest mesecev hiti v krožni poti proti omenjenemu planetu. Drug ameriški vesoljski podvig pa je napoved za 9. avgusta, ko bosta kozmonavta Gordon Cooper (bo že drugič v vesolju) in Charles Conrad v kabini Gemini V odletela na sedemdnevni polet okoli Zemlje. Poskušala bosta približati kabino Gemini V drugemu delu prej izstreljene rakete Agena. Ta polet Gemini V je bil prvotno določen za mesec oktober.

Pred novimi odločitvami v Vietnamu

V Vietnamu so južnovietnamski in ameriški oddelki minule tedne utrpeli težke izgube v bitkah s komunisti. Amerikanci so nadaljevali z letalskimi napadi na komunistične objekte v severnem in južnem Vietnamu, prav tako so komunistične postojanke obstreljevali s topovi. Silovito monsunsko deževje močno ovira uspešne operacije proti gverilcem.

Razvoj vojne v Vietnamu se nevarno usmerja v spopad s komunistično Kitajsko. Ameriški letalci so opazili na letališčih v Severnem Vietnamu tudi sovjetska letala Iljušin-28, ki so jih sovjeti uporabljali že v korejski vojni.

V zvezi s temi dejstvi in s pripravami na veliko ofenzivo gverilcev v pokrajinah severno od Saigona, so zanimive čuenlajevske izjave v Tanzaniji: „V nekaj dneh bo svet izvedel, da je vietnamsko ljudstvo dalo imperialistom lekcijo, ki je ne bodo nikdar pozabili... Morala ameriških čet je zelo nizka, ker ti vojaki nočejo vojne. Kitajska je pripravljena vstopiti v vojno za Vietnam, če bodo Amerikanci vsilili vojno naši deželi.“ Ko so časnikarji vprašali Čuenlaja, če bo Kitajski v tem slučaju ZSSR priskočila na pomoč, je odgovoril: „Namen Kitajske je zoperstaviti se napadu ameriških imperialistov, ne

da bi v to vpleta ZSSR, zato, da konflikt ne bi postal splošen.“ Čuenlaj nadalje meni, da je malo verjetno, da bi se vietnamska vojna spremenila v svetovno vojno, „kajti samo ZSSR in ZDA morejo povzročiti svetovno vojno. Prva, ker je socialistična dežela, ne more začeti svetovne vojne, druga pa nanjo še ni pripravljena. Tudi če bodo Amerikanci razširili vietnamsko vojno, svetovne vojne ne bo, ker se borba ne bo razširila dlje, kakor samo v Kitajsko,“ meni Čuenlaj.

Letalski napadi na Severni Vietnam

Erhard v Washingtonu za združitev Nemčije

Zahodnonemški predsednik Erhard je bil minuli teden na obisku pri Johnsonu v Washingtonu. Ob prihodu v ZDA je Erhard izjavil, da bo z Johnsonom sicer razpravljalo o splošnem svetovnem položaju, posebej o Vietnamu, Santo Domingo in komunističnem rovarjenju v Afriki, na prvem mestu razgovorov pa bo vprašanje združitve Nemčije.

Ameriška, francoska in angleška vlada so si zamislile, tako pravijo opazovalci, da bi zblizanje zahodnih sil z državami sovjetskega bloka, na gospodarskem in kulturnem področju, moglo zmanjšati napetost vzdolž železne zaves in bi tako lažje nekega dne prišlo do resnih razgovorov za rešitev nemškega vprašanja. Tudi Bonn se je v zadnjih mesecih delno sprijaznil z načrti zahodnih zaveznikov, ne da bi zavrgel Hallsteinovo doktrino o prepovedi diplomatskih stikov s komunističnimi državami in tistimi državami, ki sklepajo diplomatske stike z Vzhodno Nemčijo. Zahodna Nemčija vzdržuje trgovske odnose s sovjetskim blokom, diplomatske pa ohranja na minimumu.

Erhard je prišel v Washington z novimi načrti in predlogi za združenje

so se začeli 7. februarja, se pravi, trajajo že nad štiri mesece. V Washingtonu vedno bolj dvomijo, da bi mogli z letalskimi napadi prepričati vietnamske komuniste in rdeče Kitajce, da se jim borba za zavzetje Južnega Vietnama ne izplača. Nasprotno: komunisti so vse ameriške predloge za pogajanja odločno odklanjali. Upajo, da jim bo čas in razvoj dogodkov vrzel Južni Vietnam kot zrelo jabolko v roke. Zato v Pentagonu pripravljajo novo strategijo, katere pa, razumljivo, ne obešajo na veliki zvon.

Nemčije. Še prav posebno je imel namen opozoriti Johnsona in preko njega ostale zahodne zaveznike, da postaja nemška mladina vedno bolj nemirna in da se v njenih vrstah spet prebujajo nacionalizem, ker pač zahodne sile že dvajset let zavlačujejo problem združitve Nemčije. V Nemčiji se tudi vedno pogostejše slišijo predlogi, naj bi Nemčija polagoma začela hoditi svojo pot, ne oziraje se na zaveznike, ker doslej niso mogli storiti ničesar za združitev, in se sama pogajati s sovjeti. Francoski veleposlanik v Bonnu je ob tem problemu izjavil: „Dežela, ki je razdeljena na dve, je spačena in vse dotlej, dokler Nemčija ne bo združena, ne bo resničnega miru na svetu.“

Po razgovorih sta Erhard in Johnson časnikarjem izjavila, da imata enake poglede na vrsto problemov, ki pretresajo svet, med njimi na problem združitve Nemčije. Časopisni komentatorji so tudi vedeli povedati, da sta Erhard in Johnson izdelala načrte za nove politične akcije proti ZSSR, ki jih bosta ameriške in zahodnonemška vlada začeli že letos skupno izvajati, da bi premaknili vprašanje združitve Nemčije z mrtve točke.

I Z T E D N A V T E D E N

Sedanja kršč. demokratska čilska vlada je dovolila, da se v Santiagu lahko vrši „kongres solidarnosti s Kubo in za samoodlobo narodov“. Odobritev tega kongresa je v čilskih opozicijskih polit. krogih vzbudila proteste, ker omenjeni kongres zasleduje povsem komunistične cilje in ga zaradi njih uruguajska vlada ni dovolila, da bi bil v Montevideu.

Bolivjski predsednik generala Barrientosa in Ovando še nadalje čistita državo komunističnih in filokomunističnih sindikalistov v rudarskih področjih Ca-

tavi, Siglo Veinte in Llallague. Pred dnevi so iz teh področij izgnali iz Bolivije 50 levičarskih sindikalistov. Z dvema letaloma so jih prepeljali v Argentino, kjer so jim odredili mesto za bivanje v južnem predelu države. Bolivjska vlada pa tudi sama daje dovoljenje za prostovoljni odhod iz države še vsem preostalim levičarskim sindikalistom. Vlada bo v kratkem z vojaštvom zasedla vsa rudarska področja ter rudarskim miličnikom pobrala orožje, s katerim so uveljavljali svojo moč v omenjenih rudnikih nad 10 let. Povsod

bodo začeli tudi z gospodarsko obnovo krajev in poskrbeli za boljše življenjske pogoje rudarjev in njihovih družin.

Brazilska kršč. demokratska stranka je sklenila, da bo njen kandidat za guvernerski položaj v državi Sao Paulo prof. Carlos Silbertto Carvalho Pinto. Mandat sed. guvernerju te države Adhemarju de Barros, bo potekel leta 1967, volitve bodo pa prihodnje leto. Prof. Carlos Silbertto Carvalho Pinto je bil že pred leti guverner države Sao Paulo. Opozicijska laboristična stranka je v načelu sklenila, da bo podpirala njegovo kandidaturo.

Predsednik uruguajskega državnega vladnega kolegialnega sveta dr. Washington Beltran je začel akcijo za spremembo sedanje uruguajske ustave v tem smislu, da bi sedanji okoreli kolegialni sistem zamenjali z mnogo prožnejšim predsedniškim, kot ga imajo ostale ameriške države. Za spremembo ustave v tem smislu sta obe glavni urugujski stranki: vladna in opozicijska.

Paraguaysko vrhovno sodišče je zavrnilo argentinsko zahtevo o izročitvi peronističnega finančnega magnata Jorge Antonia. V Asuncionu se tudi še vedno mudi sedanja Peronova žena Elizabeta Martinez. K njej redno prihajajo na posvete peronistični veljaki iz Buenos Airesa.

Mehikanska vlada je zankala izjave Peronovega polit. tajnika Hectorja Villalonge v Madridu, da bi bili iz Mehike povabili Perona na obisk v to deželo, še manj pa, da bi mu bili ponudili, da bi se v njej naselil.

V italijanski vladi imajo znova težave. Nastala je med razpravo o novem zakonu o kinu, ko je del kršč. demokratov podprl neofašiste in monarhiste, naj bi v zakonski osnutek, ki ga je pripravil socialistični minister Achille Corona, vnesli določilo, da bi od države dobivala podporo samo tista filmska podjetja ki bi se pri izdelovanju filmov držala etičnih in socialnih načel. Proti takemu določilu so nastopile ostale stranke vladne koalicije in groze s krizo vlade, če bi kršč. demokrati vztrajali pri njem. Sodiijo, da se bo Morovi spretnosti in okretnosti posrečilo obiti tudi to nevarno politično čer.

Jug. kom. diktator Tito se zopet spreha po inozemstvu. Tokrat po Češki in Vzhodni Nemčiji, odkoder bo odšel na uraden obisk tudi v Moskvo.

V Bosni je v rudniku Kakanj prišlo do velike nesreče, pri kateri je izgubilo življenje nad 100 rudarjev.

PO DVAJSETIH LETIH

(Nadaljevanje s 3. strani)

napad Kazine, so bile poslone na teren izven Ljubljane...

V najvišji napetosti časa in v zadnjem trenutku, ko sta bila mrtva že Hitler in Mussolini, je Narodni odbor ustvaril 3. maj: svojo demokratsko skupščino, da je pretrgal še zadnji videz kolaboracije in javno pred svetom razglasil „Narodno državo Slovenijo kot sestavni del demokratične in federativno urejene kraljevine Jugoslavije“. Kot država si Slovenija lahko sama izbira svoje zveze, in dočim je stražarska skupina med vojno izdelala načrt

za povezavo Slovenije s katoliškimi državami Hrvaško, Avstrijo in Madžarsko, si je Narodni odbor izbral povezavo s federacijami Jugoslavije. Tako bo potrjeno in zapisano, da je 3. maj proglasil državo Slovenijo in, če za nič drugega, že samo zaradi tega bo ta skupščina, zbrana še na revolucionarni način v Ljubljani pod okupacijo, ostala zgodovinsko pomembna.

Ko so odhajali poslanci od skupščine, so lahko videli, kako so domobranci trkali z zidu sveže nalepljeni proglas za novo mobilizacijo, podpisani prav tiste dni od generala Rupnika in Sturmbahnführerja generala SS Räsenerja.

Ugibanje o odporu in umiku

Po vsem tem, kar sem povedal, bi mogel zaključiti:

3. maj je bil časten poizkus, kako v zadnjem trenutku usmeriti domobrance v tok demokratične zunanje svetovne politike in postaviti Slovenijo tudi stvarno na zavezniško stran, na kateri se je s srcem in mislijo nahajala ves čas. Hotel se je povezati s Hrvati, zlasti z dr. Mačkom, za skupen oborožen odpor proti partizanski vojski. Ko je prišel odposlanec NO za Slovenijo, msgr. Škerbec v Zagreb, je našel že dr. Mačka, odpravljajočega se v inozemstvo. Zveza demokratičnih strank za odpor se ni uresničila.

Še manj pa bi mogel uspešni načrt, kakor ga podaja v knjigi La tragedia de Bleiburg slovenski vojaški pisatelj, češ da je bil domobranski namen, nadaljevati boj skupno z „nemškimi četami, ustaši, vlasovci, itd.“. Tudi je tedaj padla beseda, da naj bi šli med „Wehrwolfe“, podobno kakor so imeli Nemci namen iz „alpske trdnjave“ voditi partizanski boj na vse strani. Prva fronta bi se ne mogla dolgo držati, kajti na slovenskih tleh je bila že rdeča armada (v Prekmurju), na jugoslovanskih pa

v Srbiji; na drugi strani pa je padel že Trst koncem aprila in se je komunistična vojska usmerjala že proti Goriški. AA vojska bi morala molče gledati ta boj „brez upa zmage“, morda in verjetneje bi celo priskočila na pomoč rdečemu zavezniku in priznanemu maršalu zavezniške vojske Titu. Zlasti še, ko si je že pomladi l. 1944 Tito zagotovil v Neaplju od Churchilla zagotovilo, da AA vojska ne bo prekorajčila bivše državne meje, in da je že od prej obstajala tiha pogodba med zavezniki — kot poročajo srbski listi — da ne bosta dva zaveznika vstopala v „sovražno državo“, ampak samo eden. In Sovjetija je bila v Beogradu že od jeseni leta 1944...

Slovenija bi bila tako resnično „nova Varšava“ in pokolj in uničenje bi zajelo tudi kraj sam in civilno prebivalstvo. Bila bi za vojsko brezupna borba, toda — herojska smrt. V gverilski vojski je ostal Mihajlovič, kakor je bil, pa še on se je obdržal komaj pol leta, dočim bi „bela partizanstvo“ bilo izolirano, tudi brez zaslombe nemških Wehrwolf, kajti niti Hitler se ni odločil za svojo „Wolfchanze“ v Al-

pah“, in je tudi Doenitz med prvimi ukrepi razpustil Wehrwolfe. Ta teza bi imela uspeh samo tedaj, če bi uspelo Himmlerju skleniti separatni mir z AA in potem skupno udariti na „boljševizem“. Čas je sicer k temu zorel, toda dozorel je šele dvajset let pozneje v dogodkih v — Santo Domingo.

Tako bi oba ta dva načrta o nadaljevanju domobranskega boja doma ne imela uspeha, kakor ga ne bi imeli niti odpor, organiziran od demokratskih političnih sil zaradi okoliščin, kakor so bile: hrvaška vojska je kapitulirala, srbski dobrovoljci in četniki v Sloveniji so šli naprej preko meje, rdeča vojska pa je bila v deželi in bi pregazila Slovenijo, kot je petnajst let pozneje Madžarsko.

Spričo takih perspektiv je bilo treba misliti, kako rešiti slovensko vojsko in jo napraviti koristno za zahodno zavezniško stran. Pod vodstvom nove ekipe, sestavljene od strank, ki so imele svoje zastopnike v emigrantskih vladah, bi jo AA z večjo verjetnostjo — tako so sklepali tudi Hrvati, kot sem omenil — sprejeli v varstvo in svoj sklop. Toda preden so zavezniki hoteli sprejeti to ponudbo in jo preценiti po vrednosti, so krajevni zavezniški faktorji v Vetrinju hoteli na vso moč izvrševati po črki — ne po duhu — pred letom sprejete teheranske sklepe, pod katere so padle bojne formacije Rusov, Ukrajincev, Slovkov, Madžarov, Srbov, Hrvatov in tudi Slovencev, in na katerih pokolj v stotisočih sta si z vinom nazdravljala že zdavnaj Stalin in Roosevelt...

Narodnemu odboru bi bilo mogoče šteti v krivdo to, da se ni umaknil pravočasno v Italijo — kar pa so zakrivilo tisti, ki so zavlačevali rešitev krize — ter preveliko zaupanje v „gentlemanstvo“ Angležev, ker ni takoj po prehodu na Koroško razpustil vojske, jo preobrazil v civil in pognal po deželi, naj si vsak

na svojo pest išče prehoda v ameriško zono... Toda kdo bi mogel izpustiti iz rok takšno bogastvo, ki smo ga nosili zahodnim zaveznikom! Naglica

Zaključek

Da se zdaj ob koncu povrnem k izhodiščni točki, bi rekel k prvi: naša napaka je bila ta, da nismo dovolj hitro in jasno pretrgali tudi samo navedene „kolaboracije“, ki ni bila kolaboracija v smislu satelitstva, ampak — samoozbramba, pa je vendar le mogla buditi videz, da vežemo uspeh na prevzem nemške vojske v splošni globalni boj proti komunizmu. K drugi točki pa: napaka zaveznikov je bila, da so sprejeli tezo „brezpogojne vdaje“, ki je bila največja napaka njihova (kot pravi gen. Baldwin) in tudi — najbolj banalna! Kot pravi Rooseveltov sin, je ta izjava nastala iz hipnega domisleka predsednika Roosevelta med obedom s Churchillom, in mu je ta samo prikimal s pripombo, da bo Goebbelsa z njo zelo razjezil. Pozneje se je celo opravičeval, da ga Roosevelt ni vprašal za svet in da bi zadevo moral predložiti parlamentu... Če bi tega sklepa ne bilo, bi se mogla vojna mnogo prej končati in v drugačni razporedbi vojnih sil.

Poleg teh osnovnih dveh napak, pa so prišle še druge, prav tako usodne: Rooseveltova vera, da se bo „priatelj Jože nagnil po vojni demokratiziran na zahod“ in Churchillovo prepričanje, da bo „po vojni najmočnejša sila v Evropi Anglija“ in ne komunizem, kakor je prerokoval — Franco... Amerikanška odklonitev Churchillove odločne vojaške invazije na Balkan, in njih pristane na sovjetsko tezo izkrcanja v Franciji, kar je dalo vzhodno Evropo sovjetom... ter naivna Churchillova vera, da je Tito njegov človek, „plačan z angleškim zlatom“, zato ni pustil Jugoslaviji delati „njene politike“ ampak

pri „reševanju“ begunskega vprašanja v smislu Teherana in Jalte ter Titovo barantanje s Trstom za noč kri — sta postali usodni za vetrinjsko tragedijo.

angleško, ki je bila v Jugoslaviji drugačna kot na pr. v Grčiji ali Skandinaviji... ali tudi Turčiji... (quod licet Jovi, non licet bovi...) Titovo komunistično revolucijo je izrabljal za svoj uspeh v vojni, izgubil pa zaradi nje v miru... Balkan. Zgodovinar piše zdaj obsodbo: „Jugoslavija je edina komunistična država v Evropi, ki so jo ustvarili — Angleži“ in je „Churchill njen arhitekt“ (Baldwin).

Ta se je sam leta 1946 v Bruslju tudi — javno pokesal svojega dejanja, ko je izjavil: „Moja največja napaka v tej vojni je bila ta, da smo podpirali Tita!“

In tudi general Rupnik je v Italiji izjavil svojemu in mojemu znanu: „Moja napaka je bila, da sem verjel v nemško zmago.“

Ne obsojamo nikogar. Zmotiti se je človeško.

*

Vetrinjske žrtve pa, ki so jih v mesecu juniju leta 1945 — pred dvajsetimi leti — pobijali partizani po naših gozdovih, so bile zadnji dar Angležev — Stalinovemu človeku. Tako kakor so bile dar zavezniku Stalinu tudi vsa vračanja drugih vojaških in civilnih formacij Srbov, Hrvatov, Slovkov, Ukrajincev in Rusov. In kakor ni za vračanje vseh teh vzrok „3. maj“, prav tako ne more biti vzrok našim žrtvam. Rajši posledica našega razmerja do gornjih dveh tez, predvsem prve: morebitne naše vere, gotovo pa našega odlašanja pretrgati z njo. Tu pa nosi del krivde tudi — 3. maj, kajti: ta dan bi moral nositi datum vsaj mesec dni starejši...

SLOVENCI PO SVETU PO ŠPORTNEM SVETU

Pismo iz Združenih držav

Čas je, da se zopet javim v Sv. Sloveniji, katero z veseljem čitamo. Zelo me je iznenadilo in užalostilo poročilo o smrti Jerneja Teliča. Bila sva skupaj v taborišču Monigo, pozneje v Senegaliji. V Argentini sva se srečala na eni izmed naših prireditelj. V Serviglianu sva bila oba v baraki 13. Pokojni Jernej je bil zelo podjeten človek. Lansko leto ga je obiskal brat iz Z. D. A. Kmalu, ko se je vrnil, sem čital v Ameriški domovini, da je tudi on umrl. Le malo slučajev je, da bi bilo 11 bratov, kot so bili Teličevi, raztresenih po vsem svetu.

Vdova gospa Rezka je doma iz naše sosednje vasi. Njen brat Miha je delal pri meni v starem kraju kot mizarški pomočnik. Vam, Rezka, izražava z ženo globoko sožalje. Pokojnemu Jerneju naj bo lahka tuja gruda.

Zima se kar ni hotela posloviti od nas; kar naprej bi rada kraljevala in nas pestila. Končno se je le pojavila zelena pomlad. Marijin mesec maj se je odel v cvetje in zelenje in nas pomladil.

Z velikim zanimanjem sem čital članke gospoda Hafnerja, katerega osebno poznam. Tekma okoli zemlje in na luno. Ko so Amerikanci izstrelili vesoljno vozilo Gemini III, smo opazovali na naši televiziji. Vse je bilo posrečeno. Za ta dogodek je bilo v ZDA 14.000 ljudi v pripravljenosti za vsak slučaj, če ne bi šlo kaj v redu. Avioni, helikopterji, vojne ladje razpostavljene v bližini, kjer naj bi vozilo pristalo, in vojaštvo vsepovsod. Kontrolne postaje so bile vedno v zvezi z astronomom. Vozilo je padlo v morje, takoj so bili potapljači pri njem, mu privezali gumijaste plašče, z zrakom napihnjene, da ga je držalo na površju, dokler ga niso potegnili iz morja.

Resnično je, kar piše g. Hafner, da Amerikanci ne držijo nobene tajnosti v vsem vojnem potencialu na suhem, na morju in v zraku; vse podrobno obveščajo. V kolikor to ne delajo sami, jim pomagajo špijoni. Vse drugače je pri Rusih, ki držijo vse tajno. Sedaj je tudi ruske tajnosti konec. Dva mlada Italijana sta blizu mesta Turin že več let opazovala, kaj se dogaja v vesolju. Z elektronskimi aparati sta po dolgem času odkrila 17 postaj. Bile so ruske. Njuna sestra se je začela učiti rusčine. Ko se je je že naučila, je lahko tolmačila poročila, ki so prihajala od Rusov. 28. novembra 1960 so slišali 3-krat SOS klic. Prihajal je od satelita. Drugi dan so Rusi objavili, da so izstrelili satelit, niso pa povedali, da ni deloval v redu. 17. marca 1961 so slišali obupne klice dveh moških in ene ženske. „Naše stanje se slabša. Letimo bolj počasi. Zakaj ne odgovorite. Svet ne bo nikoli nič zvečel o naši usodi.“ Nato se ne sliši nič več. Kakih šest astronautov se je ponesrečilo in nekateri krožijo mrtvi s sateliti. O tem Rusi nič ne povedo.

Moj prijatelj Slovenec je bil v vojaški službi na neki raketni postaji. Vprašal me je, če bi si hotel ogledati rakete vrste Nike. Te so sedaj že zastarele. Nekega dne je prišel po mene

zjutraj ob 6 z avtom. Odpeljal me je v mesto Milfort. Velik kompleks zemljišča izven mesta je bil ograjen z visoko in močno žično mrežo. Ob vходу v ta prostor je bila velika vojaška baraka, na eni strani je bila soba za stražarja. V tej sobi so imeli televizijo, radio in telefon, avtomat za cigarete in brezalkoholne pijače. Nato me je peljal v veliki podzemski prostor, kjer so skrite rakete. Vse je iz cementa in zelo globoko pod zemljo. Po vrsti so stale 4 rakete, dolge 6 do 8 metrov. Natanko se več ne spominjam. Potem, ko mi je povedal, kako se te rakete rabijo, je rekel: „Sedaj pa vstopite na rampo, se bova peljala z raketo na vrh.“ Oba stojiva ob strani rakete. Prijatelj pritiska na gumb. Takoj se na vrhu odpro velika železna vrata na dva tečaja, nato pritiska na drugi gumb in že se počasi dvigamo na površje. Raketa leži v vodoravni legi. Na vrhu se ustavi raketa ob rampi, na katero se mora zapeljati, da je pripravljena za strel. Vozimo se nazaj. V katakombi bi rekel. Tu mi pokaže raketo ravno iste vrste, le da se drugače izstrelji. Zopet se postavlja na podlago poleg rakete. Medtem ko smo počasi lezli navzgor, se je tudi raketa pričela dvigati iz vodoravnega položaja v navpičnega. Ko smo na vrhu, stoji raketa prav navpično. Prijatelj pravi, da ta raketa ne rabi rampe. Se kar iz tega položaja, v katerem se nahaja, izstrelji. Peljemo se nazaj na dno. V nekem kotu je soba, v kateri so sami aparati. Rdeče in zelene luči bliskajo neprestano. Tu mora biti stroga kontrola. Če bi kdo pritisnil na gumb, kateri je v zvezi z raketo, bi ta zletela v vrak. Vsak si lahko misli, kaj napravi kamor pade.

Lansko leto je bila na obisku pri svojih starših gospa Eli Dermastja iz Argentine. Ugledna Usova družina živi v mestu Bridgeportu, šteje 15 otrok, 8 je poročenih, razen gospe Eli so vsi v ZDA. Poročeni imajo že svoje hiše in avtomobile. Starši imajo lepo hišo prav v mestu. Z očetom se vsako nedeljo vidi po maši pred cerkvijo. Včasih jih tudi obiščem. Gotovo ostane gospe bivanje, ki je trajalo 6 mesecev, pri svojih starših v prijetnem spominu.

V prvi polovici maja smo obiskali največje svetovno razstavo v New Yorku. Drugič bom poročal, kaj vse se tam vidi. Za danes končam. Lepo pozdravljam vse pri Svob. Sloveniji: čitatelje in dopisnike. Pozdravljam prijatelje in znance. Tudi tiste, ki niso odgovorili na moja voščila za veliko noč. Pozdrav družini Jelovina in Pavkovič.

Ostajam s spoštovanjem

Franc Žele

V Tiflisu na Kavkazu so te dni tekme za evropsko košarkarsko prvenstvo. Tekmuje na tem prvenstvu 16 reprezentanc, ki so razdeljene v dve coni. V prvi coni vodi po petih kolih Sovjetska zveza s petimi točkami, slede Izrael, Italija in ČSSR s tremi. Finska in Romunija z dvema, brez točk pa sta Vzh. Nemčija in Madžarska. V drugi coni pa imata pet zmag Jugoslavija in Poljska, po tri Bolgarija, Grčija in Španija, eno Zah. Nemčija, brez točk sta bili Francija in Švedska.

V jugoslovanski drugi nogometni ligi je po 22. kolu na prvem mestu ljubljanska Olimpija, ki je v tem kolu napravila lepo priložnost, da bi ostala sama v vodstvu. Sloboda iz Tuzle ima enako število točk, 36. Igrala je namreč na domačem igrišču neodločeno 1:1 s Splitom, ki je na lestvici šele na 13. mestu. Maribor je letos brez posebnih ambicij za osvojitve prvega mesta. Ima kar 10 točk manj kot prva dva kluba. Tretji slovenski predstavnik celjski Ključnikar je dosedaj zbral le 16 točk in je na 14. mestu.

V aprilu se je pričelo jugoslovansko košarkarsko prvenstvo. V prvi ligi je sedaj še tretji slovenski klub Lesonit iz Ilirske Bistrice, ki pa dosedaj še nima dovolj izkušenj v težkih tekmah. V drugem kolu pa je Slovan iz Ljubljane pripravil presenečenje in premagal državnega prvaka Beograd s 84:78. Olimpija je premagala oba dotedanja nasprotnika Radničkega iz Skopja in Lokomotivo iz Zagreba.

OBVESTILA

Procesija presv. Rešnjega Telesa bo v nedeljo 20. junija ob 10 dopoldne v Don Boscovem zavodu v Ramos Mejia. Najprej bo sv. maša, nato pa procesija.

III. kulturni večer SKA bo v soboto 19. t. m. pri Bullrichu, Sarandí 41, Capital. Predaval bo g. Marijan Marolt o Rimski nekropoli v Šempetru, največjem povojnem arheološkem odkritju v Sloveniji (s skioptičnimi slikami).

Ob 20-letnici naših žrtv bo v Slomškovem domu v soboto 12. junija Spominska proslava. Pri sporedu sodelujeta SPZ Gallus in šola A. M. Slomska. V prvi del pa je vključeno predvajanje dokumentarnega filma iz let revolucije. Pričetek prireditve točno ob 8 zvečer.

Sprehod po Evropi je naslov predavanja, ki ga bo imel v soboto 12. junija g. Janko Mernik. Pokazal bo slike iz svojega potovanja po Evropi (bo tudi več slik iz Slovenije). Vabljeni!

Slovenski dom v Carapachayu vabi vse člane na redni občni zbor v nedeljo 13. junija ob 15 v domu.

Sanmartinski krožek SDO bo imel redni sestanek v nedeljo, 13. junija, po maši v domu. Govoril bo č. g. župnik Mali. Nato bo g. M. Smersu pokazal nekaj skioptičnih slik iz Rima.

Proslava slov. šolskih otrok na čast sv. Alojziju bo v nedeljo, 13. junija ob 16 v Slovenski hiši.

Sestanek naraščajnic in mladenk iz San Justa bo v nedeljo, 13. junija po maši v Našem domu.

Slovenska vas: Na praznik presv. Rešnjega Telesa, 17. junija ob 16 bo v društveni dvorani predavanje „O spolni vzgoji mladine“. Vabi društvo Slovenska vas in učiteljstvo.

Slov. dom Berazategui: Na praznik svetega Rešnjega Telesa dne 17. t. m.

V nedeljo, 20. junija 1965 bo v NAŠEM DOMU v San Justu

TRADICIONALNI LOVSKI POPOLDAN

takoj po Telovski procesiji ter skozi ves popoldan in večer bodo vsem na razpolago izvrstna lovska jedila in pijače.

PRIDITE! NE BO VAM ŽAL!

bo ob treh popoldne v našem domu dekliski sestanek, kjer bo na programu aktualno predavanje: Dekle in čistost. Predavala bo ga. Pavlina Korošec. Vsa dekleta lepo vabljeni!

V nedeljo 20. junija (po procesiji v Don Bosco) bo v Slomškovem domu vsem rojakom na razpolago „asado“ in druga jedila. Popoldne pa bo nagradno tekmovanje v keglanju. Lepo vabljeni!

Nesreča nikoli nepočiva! O izredno važnem vprašanju kako naj preprečimo nesreče, bo v soboto, 26. junija v Slomškovem domu debatni večer.

Slovinci v Mendoza bodo imeli spominske slavnosti ob 20-letnici slovenske narodne tragedije v nedeljo, 27. junija. Dopoldne ob 10 bo g. nadškof Alfonzo M. Buteler daroval sv. mašo v frančiškanski baziliki, nato bodo položili venec na spomenik narodnega osvoboditelja Argentine generala San Martine.

VLOGE — POSOJILA Slovenska hranilnica

z. z. o. z.

Avda. San Martin 263

1. nadstropje, desno

Ramos Mejia

(pol kvadre od Slomškovega doma)

Uradne ure ob sobotah od 16 do 20

Dežurna služba ob nedeljah od 9—11

JAVNI NOTAR

Francisco Raúl

Cascante

Escribano Público

Pta. baja, ofic. 2

Cangallo 1642 Buenos Aires

T. E. 35-8827

Dr. FRANC KNAVS

ODVETNIK

Lavalle 1290, p. 12, of. 2, Capital

T. E. 35-2271

Uradne ure 17—20

Na telefonu 93-0719 tudi dopoldne

ZAHVALA

Cutim dolžnost, da se javno zahvalim vsem Slovincem z Ezeize, ki so ob priliki obletnice smrti moje pok. žene, gospe

Betke Milharčič

prišli na njen grob pomoliti, njej v spomin zapeli, in darovali za spominsko ploščo in sveto mašo. Posebej se zahvalim č. g. Štefanu Novaku za govor in lepo slov. mašo, kakor tudi č. g. Burji OFM za darovane sv. maše. Zahvala tudi družini Maksa Jana iz Lanusa.

Luka Milharčič

Sorodnikom, prijateljem in znancem sporočamo žalostno novico, da je dne 31. maja 1965 umrla naša mama, stara mama, tašča, gospa

Terezija Makek

K zadnjemu počitku smo jo položili na pokopališču v Boulogne. G. župniku Avguštinu se iskreno zahvaljujemo za vodstvo pogreba in vsem ostalim, ki so nam v bridkih trenutkih na kakršen koli način pomagali.

Zalujoči:

mož Vinko, hči Maksa in sin Andrej, snaha Polona, zet Franc, vnuki in vnukinje: Marijan, Cvetka, Anica, Andrejček, Lučka, Cecilija in Peter

Slovenski javnosti sporočamo, da je po dolgem in hudem trpljenju umrla dne 5. junija gospa

Jožefa Leskovic roj. Trkman

Zadnje zemsko bivališče je dobila na pokopališču Villegas dne 6. junija 1965.

Zvesto članico društva bomo ohranili v trajnem spominu.

Sv. maša za pokoj njene duše bo 16. junija ob 7.30 zvečer v Slovenski kapeli.

Zedinjena Slovenije

Ob šesti obletnici očetove smrti je dne 5. junija, previdena s sv. zakramenti, po hudem trpljenju mirno zaspala v Gospodu naša draga mama, stara mama, tašča, teta, stara teta, gospa

Jožefa Trkman vdova Leskovic

K zadnjemu počitku smo jo spremili dne 6. junija t. l. na pokopališče Villegas v San Justu.

Iskreno se zahvaljujemo vsem, ki so nas spremljali ob izgubi naše drage mame. Zlasti č. g. Janku Merniku za pogrebne molitve, družini Šmajd za pomoč v boleznih in družini Buda za podarjeni venec.

Zalujoči:

Hčerki Joži por. Magister z družino in Anči por. Tomažin z družino v imenu vsega sorodstva

Ciudad Belgrano — Madrid.

OB DVAJSETLETNICI

SPOMINSKA PROSLAVA

Spored:

- POZDRAV IN NAGOVOR — predsednik Zedinjene Slovenije gospod Božidar Fink

- GOVOR doktor Francisco Alberto Guido

- NIKOLAJ JELOCNIK — BRANKO ROZMAN:

OBDOJEN SEM BIL (Yo fui condenado)

Odrska balada v osmih podobah za solista, govorne zборе in plesni zbor.

Krstna predstava v španščini

Petek, 18. junija, ob 21 v dvorani kolegija La Salle, Río Bamba 650

Se posebej so vabljeni Vaši argentinski prijatelji, zato jih čim več povabite s seboj na proslavo. Kdor bi želel tiskana vabila, naj jih dvigne v pisarni Zedinjene Slovenije.

ODKRITJE IN BLAGOSLOVITEV SPOMENIKA

Nedelja, 27. junija, ob 15 v Slovenski hiši.

Po odkritju bo sv. maša za padle borce.